

Секція 1.

Бібліотека у цифрову епоху

УДК 027.7:378:004.7(477.43)

Оксана Бичко,
завідувачка інформаційно-бібліографічного відділу
Анжела Кандул,
головний бібліотекар
Наталія Нагорна,
завідувачка сектору науково-технічної документації
Наукової бібліотеки Хмельницького
національного університету

Профіль науковця в системах ідентифікації як показник іміджу вченого: роль бібліотеки університету

***Анотація.** У статті розглянуто особливості та функціональні можливості міжнародних систем ідентифікації вчених. Висвітлено нові напрями діяльності НБ ХНУ у сфері презентації результатів наукової діяльності ЗВО в міжнародному інформаційному середовищі.*

***Ключові слова:** системи ідентифікації вчених, авторський профіль, Scopus Author ID, ORCID, Researcher ID, Google Scholar, імідж вченого, особистий бренд науковця.*

У науковому світі особливе місце займають питання створення та підтримки особистого бренду вченого. Основою іміджу науковця є його наукові дослідження та досягнення, і чим вони якісніші, тим ефективнішим є його бренд. Розвиток процесу інтеграції України до європейського та світового дослідницького простору відкрив для науковців нові можливості та підходи до створення, підтримки та просування особистого бренду, формування іміджу.

У підвищенні іміджу вченого є не лише його особиста зацікавленість, а й тієї установи, де він працює, адже він впливає на загальний статус організації. Тому й у бібліотеках вишу пріоритетне місце займає робота, спрямована на розвиток науки в університеті, популяризацію досягнень провідних вчених, поліпшення показників публікаційної активності та цитувань.

Метою статті є аналіз основних систем ідентифікації вчених та визначення ролі бібліотеки у підвищенні іміджу науковців університету.

Для формування наукового іміджу розповсюдженою практикою стало використання інструментів інформаційних технологій: реєстрація та ідентифікація в наукометричних

базах, особистий сайт, ведення блогу з представленням своїх досягнень та виконаних проєктів, присутність у соціальних мережах тощо.

Дієвим фактором підвищення іміджу вченого є реєстрація та створення профілів у міжнародних системах ідентифікації науковців. Найпоширенішими та авторитетними міжнародними системами ідентифікації вчених є: Scopus Author ID, Researcher ID, ORCID, Research Gate, Google Scholar.

Ідентифікатор автора (ID) – це унікальний цифровий ідентифікатор або авторський профіль, який дозволяє відрізнити науковця від інших дослідників зі схожими іменами та полегшує пошук публікацій і профілю досліджень автора в базах даних або в Інтернеті.

Основні переваги ідентифікатора науковця:

- дозволяє встановити, хто є автором конкретного документа;
- спрощує обробку та зберігання даних в одному місці;
- дозволяє точно виміряти цитованість робіт окремих дослідників;
- полегшує процес оцінки продуктивності конкретного автора;
- покращує видимість публікацій автора у глобальній мережі.

Наукометричні профілі в окремих базах даних формуються автоматично при опублікуванні автором навіть однієї статті (Author ID у Scopus), в інших – створено спеціальні інструменти об'єднання й коригування даних автора (Google Scholar, ORCID, eLibrary, ResearchGate, Publons тощо) [1].

Розглянемо особливості найбільш популярних міжнародних систем ідентифікації вчених.

Scopus Author ID – ідентифікатор автора, який генерується автоматично після публікації статті у виданні, що індексується у Scopus. Профіль містить інформацію про публікації, проіндексовані в Scopus, та загальну кількість їх цитувань; кількість джерел, на які посилається автор; індекс Хірша автора; період публікаційної активності; галузі досліджень; посилання на основних співавторів тощо. База даних надає користувачам можливість використання унікальних ідентифікаторів авторів для формування пошукових запитів і налаштування сповіщень щодо змін у профілях авторів. Автоматично створений академічний профіль оновлюється теж автоматично. При цьому БД надає можливість редагування профілю самостійно навіть не маючи передплати до Scopus.

Researcher ID – це унікальний буквено-числовий ідентифікатор автора у БД Web of Science, який створюється автором самостійно через реєстрацію на Publons. Publons – платформа для міжнародної наукової комунікації, що надає можливість науковцям демонструвати свої публікації, відстежувати наукові доробки колег, показники цитованості. Publons дозволяє формувати список наукових праць незалежно від місця публікації; здійснювати пошук вчених за темою дослідження; фіксувати роботи вченого в якості рецензента, експерта і редактора. Ця платформа має інтеграцію із системою управління бібліографічною інформацією EndNote. Таким чином, створений автором Researcher ID на Publons запобігає неправильній ідентифікації автора, автоматично визначає кількість цитувань та h-index публікацій у Web of Science, синхронізує Researcher ID з ORCID.

ORCID (Open Researcher and Contributor ID) – відкритий, міжнародний, некомерційний проєкт, що використовується для створення та підтримки єдиного реєстру унікальних ідентифікаторів дослідників, прозорого способу представлення науково-дослідної діяльності та вільного доступу до ідентифікаторів. Основною метою створення ORCID є можливість ідентифікації вчених з однаковими іменами та прізвищами. Кожному науковцю видається ідентифікатор ORCID ID – 16-значне число, унікальне для кожного автора. ORCID визначає і розрізняє авторів навіть у разі повного збігу імені, а також у разі різноманітних написань імені одного автора (інваріанти імені при транслітерації). Обліковий запис включає в себе інформацію про ім'я вченого, його електронну адресу, назву організації, інформацію про його дослідницьку діяльність тощо. ORCID – одна з небагатьох систем, що

дозволяє пов'язати різні унікальні ідентифікатори автора. Система підтримує кілька мов, тому забезпечує міжнародну видимість дослідників. ORCID ідентифікатори зручно використовувати для вирішення академічних та соціальних заходів, вони допомагають у пошуку авторів для наукового дослідження та у пошуку зв'язаних між собою результатів наукових досліджень. Тобто ORCID потрібен для функціональної сумісності, узгодження особистості окремого вченого з його науковою діяльністю (публікація статей, робота в наукових установах, участь у грантах тощо). Науково-дослідні установи, фонди, наукові співтовариства, бібліотеки за допомогою ID ORCID автора можуть швидко й точно отримати актуальну інформацію про його наукову діяльність. Наразі реєстром унікальних ідентифікаторів ORCID користуються такі наукометричні бази, як Scopus та Web of Science.

Google Академія (Google Scholar) – некомерційна спеціалізована пошукова система, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування. Google Академія надає інструмент для самостійного створення авторських профілів дослідників, але не містить ідентифікатора автора (ID). Система автоматично підраховує кількість цитувань публікацій та h-індекс науковця, дозволяє відстежувати бібліографічні посилання на свої статті. А публікації у профілі можна редагувати, видаляти чи експортувати в різних бібліографічних форматах BibTeX, EndNote, RefMan тощо. На основі профілів дослідників з Google Академії складаються рейтинги науковців, здійснюється оцінка наукової діяльності вчених для фінансування грантів.

ResearchGate – безкоштовна соціальна мережа, інформаційний майданчик для наукової спільноти та інструмент співпраці вчених з різних наукових галузей. Вона надає такі мережеві додатки, як семантичний пошук (пошук за анотацією), спільне використання файлів, обмін базою публікацій, форуми, методологічні дискусії тощо. Учасники можуть створювати свій персональний блог всередині мережі, вступати в дослідницькі групи. Однією з відмінних рис ResearchGate є розроблений нею механізм семантичного пошуку, який індексує як внутрішні ресурси, так і основні суспільні бази статей. Сайт також містить дошку оголошень зі списком міжнародних вакансій для вчених. Список може бути відсортований за ключовими словами, посадами, областями і країнами.

Отже, для коректного підрахунку публікацій та цитувань автора або наукового колективу в наукометричних БД необхідно мати унікальний ідентифікатор. Тому вченим рекомендується проходити реєстрацію в системах ідентифікації та працювати з власними профілями. Крім того, реєстрація авторів у системах ідентифікації значно покращує видимість праць у світовому науково-інформаційному просторі [2].

Фаховий і публічний бренд науковця є взаємодоповнюючим, тому популяризувати власну діяльність можна не лише в системах ідентифікації чи під час створення профілів у наукометричних наукових базах, а й на просторах Інтернету, у виданнях, платформах, що мають вільний доступ до таких публікацій. Це ж стосується і соціальних мереж. Крім того, важливу роль у формуванні іміджу науковця відіграє рівень його комунікації: участь у науково-практичних конференціях, круглих столах, симпозіумах, фестивалях, виставках, виступах на радіо та телебаченні, публікації в ЗМІ тощо [3].

Зважаючи на сучасні завдання, що стоять перед закладами вищої освіти, університетські бібліотеки розширюють свою професійну діяльність та підвищують власний статус у науковому товаристві. Бібліотека Хмельницького національного університету надає комплекс інноваційних послуг, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу, просування наукових досліджень вишу у світовий простір.

Нові напрями діяльності книгозбірні у сфері представництва наукових досягнень університету та підтримки іміджу вченого:

- створення спеціальних рубрик на сайті бібліотеки, які містять відомості про наукометричні показники та інструменти; проведення інформаційно-освітньої й

консультативної роботи з питань використання баз даних наукового цитування, міжнародних систем ідентифікації вчених;

- допомога у створенні профілів у міжнародних системах ідентифікації науковців;
- наповнення Інституційного репозитарію ХНУ для популяризації наукових здобутків науковців.

На сайті НБ ХНУ представлено розділ «Створення авторського профілю», на основі якого надається інформаційно-консультативна допомога вченим у реєстрації в ідентифікаторах ORCID, Google Scholar, Scopus Author ID, Researcher ID, ResearchGate. Для сприяння формуванню іміджу вченого бібліотекарі здійснюють коригування авторських профілів (зміна афіліації автора, об'єднання дублетних профілів науковців, додавання чи зміна публікацій у профілі автора). Працівники бібліотеки консультують викладачів з питань приєднання публікацій і посилань до авторського профілю; ідентифікації організації в публікаціях автора; визначення індексу цитованості та індексу Хірша автора; визначення імпаکت-фактора журналів, в яких публікується автор. Часто науковці звертаються з проблемами імпортування публікацій з Google Scholar, Scopus, ResearcherID в ORCID.

Бібліотеці відводиться адміністративна роль щодо організації доступу, популяризації та використання наукометричних ресурсів та міжнародних БД. Популяризація ресурсів є одним із найважливіших завдань книгозбірні. На сьогоднішній день головним інструментом реклами міжнародних ресурсів є сайт бібліотеки, який виконує інформаційну, навігаційну та сервісну функції, забезпечує доступ до БД згідно з потребами користувачів. Особливе місце в популяризації займає масове оповіщення через систему «Електронний університет» та корпоративну електронну пошту. Останнім часом НБ ХНУ приділяє більше уваги роботі в соціальних мережах і активно використовує їхні можливості.

Важливим інструментом пошуку, представлення наукової інформації та надання доступу до неї є Інституційний репозитарій ХНУ. Наукова бібліотека приділяє значну увагу розвитку репозитарію як ресурсу відкритого доступу, який впливає на імідж університету та підвищує його рейтинг, зокрема змістовному наповненню: науковість, різноманітність та оригінальність матеріалів, охоплення різних галузей знань, наявність публікацій англійською мовою. Репозитарій забезпечує збереження авторських прав, підвищує рівень цитованості праць, прискорює розповсюдження результатів дослідження та забезпечує відкритість наукових даних [4].

Одним із засобів представлення наукової діяльності науковця, формування його бренду виступають біобібліографічні посібники. Вони дають змогу відстежити формування вченого, розвиток його наукових ідей, розкрити внесок у наукові дослідження. Біобібліографія слугує рекламою інтелектуального потенціалу науковців, сприяє створенню позитивного іміджу ЗВО. Основні ресурси представлені на сайті бібліотеки: «Біобібліографія вчених», «Науковці Хмельниччини», «Доктори наук, професори Хмельницького національного університету».

Окрім того, варто застосовувати і форми роботи, що стали вже традиційними (з представленням на сайті бібліотеки): висвітлення наукових подій університету, організація персональних віртуальних виставок. Важливо привернути увагу користувачів сайту бібліотеки до певної події: отримання учених ступенів та звань, вихід у світ монографії чи підручника, ювілей вченого або кафедри, робота конференції з представленням якісного контенту відповідної події.

Висновки

З огляду на те, що показник іміджу є важливим і для науковця, і для установи, в якій він працює, реєстрація в міжнародних системах ідентифікації останнім часом набуває дедалі більшої актуальності. Цифрові ідентифікатори або академічні профілі дослідників допомагають підвищити видимість наукових праць, посилити авторитет науковців, а також налагодити співпрацю з вітчизняними та іноземними колегами.

Тож і для фахівців освітянських книгозбірень надзвичайно важливим є розвиток вмінь та навичок роботи з міжнародними системами ідентифікації вчених. Використання та популяризація цих ресурсів розширюють професійну діяльність університетських бібліотек, підвищують їх статус у науковому співтоваристві, закріплюють вплив і престиж бібліотеки в університеті.

Список використаних джерел

1. Іванкевич О. Шляхи підвищення наукометричних показників науковців національного авіаційного університету / О. Іванкевич, В. Вахнован, В. Мазур // Український педагогічний журнал. – 2021. – Вип. 3. – С. 99–105.
2. Скалабан А. В. Проблемы идентификации данных в индексах цитирования и пути их решения / А. В. Скалабан, И. В. Юрик // Вышэйшая школа. – 2015. – № 6. – С. 25–29.
3. Горак В. В. Міжнародні системи ідентифікації вчених як показник іміджу науковця / В. В. Горак // Науково-педагогічні студії. – 2018. – Вип. 2. – С. 93–98.
4. Бичко О. М. Основні напрями інформаційно-бібліографічної діяльності: виклики сучасності [Електронний ресурс] / О. М. Бичко, А. Г. Кандул, Н. В. Нагорна // Стратегія розвитку бібліотек закладів вищої освіти : матеріали наук.-практ. конф. ЗВО, 27 жовт. 2021 р. – Режим доступу : http://library.khnu.km.ua/wp-content/uploads/2021/11/2021_konf.pdf. – Назва з екрана.

УДК 024-057.87:378.018.43](477)

Олена Скаченко,
завідувачка науково-методичного відділу
Наукової бібліотеки
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ
Катерина Вірютіна,
завідувачка сектору інноватики та професійного розвитку
відділу науково-методичної роботи
Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка
м. Харків

Використання ігрових форм дистанційної роботи зі студентами

Анотація. Представлено досвід налагодження комунікації за допомогою онлайн-ігор студентів перших курсів між собою та із бібліотеками закладів вищої освіти України під час карантину COVID-19.

Ключові слова: онлайн-вікторини, інтелектуальні змагання, дистанційна робота, COVID-19, Kahoot.